

Η θέση της Εκκλησίας στο πρόβλημα της υπογεννητικότητας¹.

Προλογικά

Σε μια κοινωνία που τα προβαλλόμενα “νέα μοντέλα οικογένειας” τείνουν να διασπάσουν την κοινωνική συνοχή, νομίζω ότι αξίζει να σημειώσουμε το γεγονός ότι η σημερινή ημερίδα τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Οικογένειας και Κοινωνικής Συνοχής, της Περιφέρειας Πελοποννήσου και του Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου και χαιρετίζουμε την παρουσία του Προέδρου αυτού κ. Αθανάσιου Εξαδάκτυλου, εξαίροντας την σοβαρότητα και την υπεύθυνη στάση του κατά την περίοδο της πανδημίας.

Οφείλουμε επίσης να εξάρουμε το γεγονός ότι η παρούσα ημερίδα συνδιοργανώνεται από τον Ιατρικό Σύλλογο Μεσσηνίας, σε συνεργασία με την Ιερά Μητρόπολη Μεσσηνίας επιβεβαιώνοντας την κοινή στρατηγική σε θέματα που αφορούν τον άνθρωπο και την υγεία.

Η γέννηση κατά τον Χριστιανισμό

Στον Χριστιανισμό, ο οποίος στηρίζεται στον βιβλικό λόγο, που αρχική του αναφορά αποτελεί το Βιβλίο της Γενέσεως, το οποίο περιγράφει τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου,

στον Χριστιανισμό που η Γέννηση του Ιησού Χριστού, αποτελεί την Μητρόπολη των εορτών, κατά τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο και που προοιμιακά εορτάζεται ήδη από την σύλληψη του Χριστού κατά την ημέρα του Ευαγγελισμού,

σε μια Εκκλησία που, κατά τον Ιερό Αυγουστίνο, είναι ο Χριστός “*παρατεινόμενος εις τους αιώνες*”, αν μη τι άλλο η γέννηση του ανθρώπου αποτελεί σημείο υψίστης σημασίας στη διδασκαλία και στη ζωή της, αφού κατά τον Μέγα Αθανάσιο “*Ο Θεός ενηθρόπησεν ίνα ημείς θεοποιηθώμεν*”.

¹ Εισήγηση Αρχιμ. Φιλίππου Χαμαργιά, Πρωτοσυγκέλλου Ι.Μητροπόλεως Μεσσηνίας, στην Ημερίδα του Ιατρικού Συλλόγου Καλαμάτας, με θέμα “ ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ- ένα σοβαρό θέμα που μας προβληματίζει τώρα και θα προβληματίζει και τις επόμενες γενιές ”, Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας, Τετάρτη 20 Μαρτίου 2024.

Με λίγα λόγια συμπεραίνουμε ότι η γέννηση ως έννοια και ως ορισμός αποτελεί σημαντικό γεγονός στη ζωή της Εκκλησίας και των χριστιανών. Τούτο διαπιστώνουμε όταν από την πρώτη ημέρα της γεννήσεως του βρέφους η Εκκλησία μας του δίδει ως εφόδιο της Ευχή της γεννήσεως και συνεχίζει να το εφοδιάζει προσευχητικά, τόσο κατά την όγδοη ημέρα από την γέννηση όσο και κατά την συμπλήρωση των σαράντα ημερών από αυτήν.

Τι γίνεται όμως όταν αυτή η έννοια και αυτός ο ορισμός δοκιμάζονται και προηγείται αυτών το αρνητικό πρόσημα “υπό-“ και αρχίζουμε να μιλάμε για υπογεννητικότητα ;

Η υπογεννητικότητα

Σύμφωνα με μετρήσεις και στατιστικά στοιχεία, τα τελευταία τριάντα χρόνια ο πληθυσμός της Ελλάδας συνεχώς μειώνεται. Την εντολή του Κυρίου μας: «*αυξάνεσθε και πληθύνεσθε*» την παρακούσαμε και την μετατρέψαμε σε «*μειώνεσθε και συρρικνώνεσθε*». Εάν η υπάρχουσα κατάσταση δεν ανατραπεί πολλές απαισιόδοξες φωνές μιλούν για αφανισμό του έθνους μας.

Τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρώπη ο πληθυσμός γηράσκει και αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες αλλά κυρίως στην κρίση της οικογένειας, στην κρίση του μυστηρίου του γάμου, στην οικονομική κρίση, στην αλλαγή του ρόλου των συζύγων, στις αμβλώσεις, στην πίεση για περισσότερη δουλειά, στον ατομικισμό και την ευθυνοφοβία, στην έλλειψη δομών υποστήριξης των νέων μητέρων, στην έλλειψη στρατηγικής για την βοήθεια της οικογένειας, στην μετανάστευση πολλών Ελλήνων στο εξωτερικό με σκοπό ένα καλύτερο οικονομικό μέλλον κ.ά.

Από την άλλη πλευρά, η εισροή μεταναστευτικών ομάδων, κυρίως από την ανατολική πλευρά του Αιγαίου, χωρίς να θέλω να δαιμονοποιήσω την έλευση μεταναστών στην πατρίδα μας, συνιστά πρόκληση, αφού με την έλλειψη γεννήσεων και την έλευση μεταναστών αλλάζει η δημογραφική δομή του πληθυσμού. Όλοι μας γνωρίζουμε ότι ένα έθνος

πού δεν είναι σε θέση να ανανεώνει τον πληθυσμό του είναι καταδικασμένο να εξαφανισθεί.

Από την άλλη, οι επιδοματικές πολιτικές των εκάστοτε κυβερνήσεων για να ενισχύσουν τις πολύτεκνες και τρίτεκνες οικογένειες δεν επέφεραν ουσιαστικό αποτέλεσμα.

Ο ρόλος της Εκκλησίας

Στο μείζον αυτό διαχρονικό εθνικό ζήτημα που αφορά την ελληνική κοινωνία μας, η Εκκλησία της Ελλάδος έχει να διαδραματίσει έναν σπουδαιότατο, αλλά και συνάμα καθοριστικό ρόλο. Η ιστορία μάς έχει διδάξει, ότι σε κάθε εθνική δοκιμασία, σε κάθε δυσκολία και πρόβλημα, ή Εκκλησία στάθηκε πάντοτε δίπλα στους αγώνες του Έθνους μας.

Η πατρίδα μας καλείται πλέον να συμμετάσχει σε έναν ακήρυκτο δημογραφικό πόλεμο και όπως σε κάθε πόλεμο καλούνται σε συστράτευση όλες οι δυνάμεις της χώρας, έτσι και η Εκκλησία καλείται να συστρατευθεί και σε αυτή την δύσκολη μάχη με ενεργή συμμετοχή, με ρηξικέλευθες πρωτοβουλίες και ουσιαστικές προτάσεις και συνεργασίες.

Η Εκκλησία, ως φιλόστοργος μητέρα, ήδη έχει αναλάβει πρωτοβουλίες υποστήριξης, όπως την παροχή επιδόματος του 3ου παιδιού σε οικογένειες στη Θράκη τα τελευταία 20 χρόνια με την εμπνευσμένη πρωτοβουλία του μακαριστού Αρχιεπισκόπου Χριστοδούλου. Όταν το πρόγραμμα ξεκίνησε, οι προμηδοτούμενες οικογένειες ήταν μόλις 250. Το 2005 έφθασαν τις 900, ενώ σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία, το πρόγραμμα σήμερα ενισχύει πάνω από 780 οικογένειες. Το ποσό που απαιτείται για την κάλυψη του προγράμματος καλύπτεται από την ΕΚΥΟ (Οικονομική Υπηρεσία της Εκκλησίας της Ελλάδος). Πιο συγκεκριμένα, από το 1999, όταν και το πρόγραμμα ξεκίνησε, έως και σήμερα, η Εκκλησία της Ελλάδος έχει δαπανήσει ή καλύπτει “επενδύσει” στο πρόγραμμα αυτό ποσόν που ξεπερνά τα 16.000.000,00 €.

Ενώ ενδεικτικά αναφέρω και τις άλλες πρωτοβουλίες της Εκκλησίας όπως τη δημιουργία παιδικών σταθμών των Μητροπόλεων, τη δημιουργία Σχολών Γονέων και Κέντρων Συμπαράστασης Οικογένειας, τη

συνεργασία της Εκκλησίας με τον Μη Κερδοσκοπικό Οργανισμό «Hope Genesis», που ασχολείται με το θέμα της υπογεννητικότητας στην Ελλάδα, την καθιέρωση της Εβδομάδος υπέρ του μητρικού θηλασμού, κ.ά.

Αδιαμφισβήτητα όμως το φαινόμενο της υπογεννητικότητας αποτελεί για την Εκκλησία μας όχι απλά μόνο μία τεράστια πρόκληση για έναν νέο διάυλο επικοινωνίας και διαλόγου με την ελληνική κοινωνία, αλλά και μία εξαιρετικά μεγάλη ευκαιρία για να ακουσθεί ο Ευαγγελικός Λόγος Της σε μία γενιά, που, όπως φαίνεται, έχει χάσει τον πνευματικό της προσανατολισμό.

Μείζον πρόβλημα συνιστά η κατάσταση της νέας γενιάς που μολονότι είναι ευφυέστερη, δείχνει να πλέει σε φουρτουνιασμένο πέλαγος δίχως πυξίδα, δίχως όραμα και ιδέες. Δείχνει, μάλλον, να έχει απωλέσει κάθε ίχνος ενδιαφέροντος, αγγίζοντας τα όρια της απάθειας. Βεβαίως, όταν ομιλούμε για απάθεια εννοούμε είτε παραίτηση και αδιαφορία, είτε άρνηση και αποστροφή από τα κοινωνικά, πολιτικά, θρησκευτικά και κάθε είδους δρώμενα.

Παρατηρούμε καθημερινά δίπλα μας σκηνές από ανθρώπους, κυρίως νέους, οι οποίοι δίνουν την εντύπωση πώς είναι κυριολεκτικά «χαμένοι», ή αλλιώς, όπως θα λέγαμε απλά, στον «κόσμο τους». Αυτή ή καθημερινή μας εξάρτηση από τις οθόνες των «έξυπνων» συσκευών μας (smartphones) έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στο φαινόμενο της υπογεννητικότητας που μαστίζει τη χώρα μας κι αυτό διότι στο παρελθόν οι άνθρωποι αφιέρωναν χρόνο σε συναντήσεις, σε συζητήσεις, σε προσωπική επικοινωνία. Άκουγαν, παρατηρούσαν, πρόσεχαν και έδιναν σημασία στα λόγια, στις σκέψεις και στις κινήσεις του άλλου, κατανοούσαν. Σήμερα, με τη δημιουργία της εικονικής πραγματικότητας που έφεραν στο προσκήνιο τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (social media) κανείς δεν γνωρίζει κανέναν, κανείς δεν ακούει κανέναν, κανείς δεν προσέχει κανέναν. Έπαψαν οι άνθρωποι να νοιάζονται ο ένας για τον άλλον.

Αντικαταστάθηκε ο συναισθηματικός κόσμος του ανθρώπου με αυτοκόλλητα, εικόνες, χεράκια και καρδούλες και likes. Πώς είναι δυνατόν να καταλάβει ό άλλος αν είμαι καλά ή όχι μέσα από σύμβολα; Και αν

ακόμη μπει στην διαδικασία κάποιος να γράψει τι αισθάνεται εκεί ξεκινά μία άλλη ιστορία... **Το είδε; Δεν το είδε; Δεν απάντησε. Γιατί δεν απάντησε; Θα απαντήσει; Πότε θα απαντήσει;** Μία κατάσταση αγχωτική που αντί να λύνει το πρόβλημά το μεγεθύνει. Είναι πλέον ολοφάνερο ότι οι άνθρωποι λησμόνησαν να αγαπούν και το πρόβλημα ξεκινάει από εδώ. Ακόμη και τα ανδρόγυνα, που έχουν δώσει υποσχέσεις αμοιβαίας αγάπης και δηλώνουν ερωτευμένα, προτιμούν να καταφεύγουν πλέον σε ατομικές ηδονικές απολαύσεις και συστηματικά και εκ προγράμματος αποφεύγουν την τεκνογονία και κανείς δεν γνωρίζει τι θα συμβεί στο άμεσο μέλλον με την έλευση του ανθρωπομηχανήματος – ρομπότ και την εξέλιξη της τεχνητής νοημοσύνης.

Είναι πλέον ξεκάθαρο ότι οι ρίζες του προβλήματος της υπογεννητικότητας είναι βαθύτερες και έχουν να κάνουν με την έλλειψη πνευματικότητας στον κόσμο. Και εδώ είναι η μεγάλη ευθύνη της Εκκλησίας.

Δυστυχώς σήμερα, όσο ποτέ άλλοτε, οι συνέπειες είναι εμφανείς. Χάσαμε την επαφή μας με τον κόσμο, γι' αυτό και ο κόσμος, ειδικά οι νέοι, δεν ασχολούνται με την Εκκλησία, όσο θα επιθυμούσαμε. Δεν μας γνωρίζουν, διότι δεν ομιλούμε πλέον την γλώσσα τους. Κατηγορηθήκαμε πολλές φορές, όχι πάντα αδίκως, για εκκοσμίκευση, η οποία συνιστά νοθεία της αυθεντικότητας της διδασκαλίας της Εκκλησίας και δεν δώσαμε πάντοτε το καλό παράδειγμα. Τρομάξαμε τον κόσμο με τα «όχι» και τα «μη» καθώς και με τον «**τιμωρητικό**» μας λόγο. Ο κηρυκτικός μας λόγος παρουσιάζει σημάδια εγκαταλείψεως της Θεολογίας και της πατερικής διδασκαλίας και απώλεσε την επαφή με την πραγματικότητα καθώς και τον ουσιαστικό διάλογο με τις πνευματικές αναζητήσεις του συγχρόνου ανθρώπου. Δεν έχουμε σαφή και ξεκάθαρο λόγο που να ακολουθεί μία κοινή θεολογική γραμμή. Μετατρέπουμε σε Θεολογία την προσωπική μας γνώμη και αναφερόμαστε πολλές φορές στα κανονικά παραπτώματα, όχι όμως στις κανονικές μας ευθύνες. Κι εδώ αρχίζει πλέον η ευθύνη μας.

Η ευθύνη της Εκκλησίας

Η ευθύνη της Εκκλησίας μας για την σημερινή κοινωνική κατάσταση πού βαραίνει την πατρίδα μας είναι σημαντική. Το ερώτημα όμως πού τίθεται είναι τί μπορούμε να κάνουμε από δω και στο εξής και ποιες ουσιαστικές προτάσεις έχουμε να προτείνουμε, ώστε να γίνει η κοινωνία μας καλύτερη και το δημογραφικό μέλλον της πατρίδας μας ασφαλέστερο, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ενδυνάμωση του ιερού θεσμού της οικογενείας..

Σίγουρα μια εισήγηση χωρίς προτάσεις που θα μπορούσαν να συμβάλουν θετικά στην εξάλειψη ή έστω την μείωση της υπογεννητικότητας, θα ήταν απλά ένα κείμενο. Επειδή όμως ο λόγος πρέπει να έχει και μια πρακτική δυνατότητα, γί αυτό τολμώ να καταθέσω μία σειρά σημαντικών πρωτοβουλιών που μπορεί να αναλάβει η Εκκλησία για την αντιμετώπιση του προβλήματος της υπογεννητικότητας, όπως π.χ.

1. Την διεξαγωγή συνεδρίων και ημερίδων, όπως η αποψινή.
2. Την επικοινωνιακή ενημερωτική εκστρατεία, αφού ο άμβωνας έχει μια δυναμική που όλοι την γνωρίζουμε.
3. Την χάραξη κοινής στρατηγικής κράτους – Εκκλησίας – τοπικής αυτοδιοίκησης, λαμπρό παράδειγμα η συνδιοργάνωση της σημερινής ημερίδας μας.
4. Την ποιμαντική δράση και ενημέρωση των κληρικών. Πλέον αποτελεί είδηση η παρουσία μιας πολύτεκνης ιερατικής οικογένειας.
5. Την ίδρυση κέντρων Γάμου και οικογένειας, σε όλες τις Μητροπόλεις κ.ά.

Το φαινόμενο της υπογεννητικότητας αποτελεί πράγματι ένα μείζον εθνικό πρόβλημα και μία τεράστια εθνική απειλή. Αποτελεί όμως και για την Εκκλησία μία εξίσου τεράστια πρόκληση που απαιτεί άμεσες και αποφασιστικές κινήσεις και δράσεις. Δεν υπάρχουν πλέον περιθώρια άλλου χαμένου χρόνου. Δεν υπάρχει πλέον χρόνος για εγωισμούς και μισαλλοδοξίες, αλλά να βάλουμε πάνω από όλα το εθνικό όφελος, το καλό του τόπου μας για ένα ασφαλές και αξιοπρεπές μέλλον για τα παιδιά μας.

Συμπερασματικά

Οφείλουμε, ως Εκκλησία, να προσεγγίσουμε τον κόσμο, να ανοιχθούμε στον κόσμο και να συνδιαλεχθούμε με τον κόσμο. Έχουμε χρέος όχι μόνο να διδάξουμε τα θεία και σωτήρια διδάγματα του Ευαγγελίου, αλλά και την ελευθερία που πηγάζει από το σώμα της Εκκλησίας.

Πρώτα όμως, οφείλουμε να εμπνεύσουμε τον άνθρωπο και για να τον εμπνεύσουμε πρέπει να μιλήσουμε στη γλώσσα του. Να κατανοήσουμε τον ταραγμένο εσωτερικό του κόσμο και να τον θεραπεύσουμε.

Ζητώντας σας συγνώμη, επιτρέψτε μου να κατακλείσω την παρούσα εισήγηση με μια προσωπική εμπειρία.

Προ πολλών ετών, όταν παρέδωσα την Διπλωματική Εργασία μου, με θέμα : “Η Ηθική του Ιερού Πολέμου (Τζιχάντ) έναντι των άλλων θρησκειών”, στον Πρύτανη της Θεολογίας Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Αλβανίας κ. Αναστάσιο, μου είπε χαρακτηριστικά :

“Μπράβο πάτερ. Συγχαρητήρια που βγήκες από τα στεγανά. Διότι μια Εκκλησία που δεν βγαίνει από το καβούκι της, είναι καταδικασμένη να σέρνεται σαν τη χελώνα”.

Σας ευχαριστώ.